

Langaugur að:

Gríndi fluttu að Flúðum 11. Júní 1935.

1.

Háttvortu til heyrendur.

Útvarpsid lét þess getid í fyrrrakvöld, að hér ætti fram að fara ein-
hverns konar stæmtun og var þess þá m. a. getid að ég ætlaði að
"tala" og vissi ég til, að minn heldur, að ég ætlaði að halda höndu.

Ég ætla að taka þú fram strax, að ég ætla engu höndu að halda, enda er ég
enginn hönduáður, en ég ætla að tala við yður, í þessu hátt að segja
yður ómisslegt smávegis og sitt af hverju, niðr sundurlaus og
ásamtsett mas, og þá einhvern smá sögu, skrifur og aug-
lýsingar, en áður en ég byrja í því, ætla ég að minnast með
fáin orðum í félög eitth, er nokkur minn stofnun með
sér í fyrsta og sein nefnt var Árnesingafélag.

Félag þetta telur mi hámslega 100 félaga og hefir það í byggju
m. a. að gefa út, mi með háustum, tímarit, er fjalli mi alls
hugsanlegt gamalt og nýtt, er vitðeinnur minn og málefnum
Árnesis fyrri og mi.

M. a. þess, er félagsstjórnin hefst að bjóta í tímariti þessu, eru:
Nénda- og sóknarsýningar, ferðalög í sjó og á landi, frá sögum meirka monna
og einhvermilogu, binnadarfrættir og heimilisráttu, verður og viðskipti,
örngjafi við sjó og á landi, auk margs annars til fróðleiks og stæmtunar
og mi þar mið helju fjöldu sígildra orða í ístærku máli, sem hvergi
þekkist annarsáðar í landinu en í Árnesisýslu, Þungárvalta og.

Skaffafellssýslu, orð, sem ein í dag ein svo að segja í hverri manni
vörnu, á þess að þeir, sem þau nota séu þess séu meðvitandi, að þeir
eini allra landsmanna, hafi þau í fullu gildi sem góða og gilda
í stæmtu, eða hvar annarsáðar í landinu myndu minni þekkja

öðr Kennast við setningar eins og þessar, eða vita við hvað öðri
átt við mið þeim:

- "Eg var sendur í mesta léd til að selja af"
- "Reignulidagagnid í góð þessari hefni frá öndverdu verid 3 áln. í milli losa"
- "Það fer svo mikid í sigjum hjá honum" o.s.frv.

Eg er óviss um að nokkur annar en Árnæsingur, viti við hvaða
súg hér er átt, og engann mann utan Árnæssýslu hefni og lútt
að máli sem þekkir orðid brissmés, eða af hverjum það er drogid,
jafnvel þótt vitanlegt sé, að allir landsmenn hvar sem er,
leggji séi það til minns svo að segja doflega að þessu ordi: 9

Þarminn má telja fjölda orða og orða tiltekta, sem eins og áður er
sagt, fyrirfinnast hvergi á landinu annars staðar en í Árnæssýslu og
sum ef til vill í sýslum þeim er ég of um og það er bódistadi
og steininn að því, ef þau eru látin fyrirast svo, að þau týnið
með öllum úr ístærkun máli. Efstal geta þess, að ég hefni um
mög að safnað því líkum ordum um land allt og hvergi fundid
jafnminnum fjölda sigildra orða og austur þar. En miðla
ég elski að setjast í Kennastöðum að þessu sinni til að út-
steyra fjöðing þessara eða annar frá líkro orða eða orða tiltekta,
heldur sanna mér aftur að Árnæsinga félögum.

Það hefni í þyggju að fóku sér það á hendur mí í sumum, sem miðlega
7. júlí, austur að Þlvesárbrú og gert sé "gladan dög" með svo
mögum Árnæsingum austanfjalls og vestan, sem það mið
vilja selja og minnst forna eðlustöðva og góðra vinnu að
formu og nýju, á söljótum sumardegi og nýjtu þar eins hies
legurota útsýnis, sem öllu öðru tekur fram hvar á landinu sem er.

9

Ambari

agnanijól vatn

græðull

brunnhár

hardasjúur

stamdrúmi

hardkollur

gjörufar

dragbætur

stafar drögnur

undir hljóð

refilsþi

smódrana

slaglóð

selriða

En óg vil taka þáð fram, skír og skósin ok, að félagid look
 elti í nokkum hátt, hvort í ráðun né riti, á Stjórnsmál. Þeim
 máttum er nú svo komid með fjóð vortu, að allir alvarlega hugg-
 andi menn og konur, hljóta að hafa him mögnasta viðbjóð í þvi
 gjálfrí öllu, sem enginn sér fyrir eudann á hit hvada staðrodis
 þau eru þegar orðin og hljóta að verda, of stóku fer fram; aftur
 á móti vill félagid reyna að auka sem mest vinnáttu og góða viðbrym-
 ingu þeirra árnæsinga allra, sem heima eiga austanfjalls og
 vestan, stýdja að gagnsvöðum og vinnsamlegum viðskiptum
 þeirra í milli og vera þeim ríma handar með hveru þonar
 hjálpssemi og lífsrími, sem andid er.

Árskiltagid er nú sem skendur 2 Krónum og félagid vill eignast
 sem flesta félaga hédan að austan, er jafnframt verði kaupendur
 að árs-ríttum, sem haft verður svo ódýrt sem kostur er á, og er
 þess að vouta, að það geti komid út úr á haust. Stjórn félagsins
 voutir mikils stúdnung manna hédan að austan og einthum í þvi,
 að þeir geti og vilji láta þvi í té efni í ritid og ýmsar upplýsingar
 um menn og málefni, er systurna varda, þyrum og úr.

Á ýmsum þeim „mótum“, sem haldin hafa verið í Reykjavík úr í síðari
 árum, s. d. Austfirdinga, Vestfirdinga og Nordlendinga-mótum, hefir nýg
 verið að þvi vikið tveim þessum landshluttum, hvor fyrir sig, standi þvi
 - já, mörgum fótum - framur er s. d. Sunnlendingar og þá einthum
 árnæsingar, í allri framfót og munnungu, þvi hér eru Svartí-
 Þói, með allum sínum Þóð fótum og Seltar tungum, er þvi
 glegna þvi, að hér er líka Grúnsnesid góða og Gull-Hrepparnir!

Þegar aðrir landsfjórðungar hafa enga aðra manni séð en
Stáldur, Jónas Hallgrímsson, Hannes Hafstein og Matthías o. fl.
áætismanni, er þeir einir hafa átt og eigin aðrir, þá hafa þeir
gleymt því eða ekki horið auga á, að við Árnæsingar höfum átt
og eignum í förunum okkar m. a. 4 meistri sagnfróðingja landsins, er
yngst voru foddur í Árnæsryggu da. okkar þáðan og uppi voru
sinn í hverri öldinni, 17., 18., 19. og 20., en það voru þeir:

Þormáður Þorfasson í 17. öld, Sveinbjörn Egilsson í 18. öld,
Jón Sigurðsson forseti í 19. öld og Hannes Þorleifsson í 20. öld.

Og ef manni annars vildi fara í ^{tafl} Happtáðan við aðra landsmenn
mei þetta, mætti benda á þó nokkra listalaða taflmenn í söndi
Stáldurshögar, lista og vísinda, svo, að Árnæsingar yrðu ekki líd-
föddi né lakari ef nefndin væri nokkru þeirra, en foddur einn og
okkar einn í Árnæsryggu, t. d.

Einarrjósson frá Galtafelli, Ósgrímur Jóhannsson málari, Eyjólfur Jóhannsson
Eygjells, Sigurjón Ólafsson myndhöggvari, Haraldur Sigurðsson frá
Kaldáarnesi, Páll Þólfsson, Eijffús Einarsson, Einarr Kristjánsson
söngvari, Árni Þálfsson prófessor, Jón Ófeigsson, Freysteinn Þunnarsson,
Einarr Arnórsson, Þeynjólfur Jóhannsson frá Minna nýri, sr. Árni Sigurðsson
sr. Magnús Helgason, Sigurður Jóhannsson skólastjóri, Guðjón Samúelsson
byggingsmeistari, Guðm. Ásbjörnsson bógarstjóri o. fl. o. fl. er allir hafa
verið faldur yfir og faldur verða meðal þjóðsýntustu manna landsins
og góðir Stéudingur og það er það sem niður verður.

Ad Frúna

5

Mér er allsandi óþannugt um það, hvort þér heidrúðu Hryggmanni,
hafid sent him unga og efnilega prest yda til mín - alla liid til Þessja-
víkva - í þeim erindum á fá mig til þess að koma língad austur og segja yður
eittlvad „garnalt og nýtt“ eins og augljóst var í útvarpinu, eda hvort hann
hefir fundid uppá þessu sjálfur, en hvort sem er, þá hafid þér sent
hann eda hann fæid sjálfur, eins og Svíar segja, þegar um eittlvad
það er að ræða, sem þeim fylkir óþarflega langsótt og kvada þá svo að orði:
„Att gá över ~~flösk~~ Än, för at hente vatnen“ eda „að fara yfir
lehim til að selja vatn“ ~~því að þér þurfid ekki~~ en nú fæid þér að
reyna hvada vatn það er sem hann hefir sótt svoona langt: það er
replulegt skotavatn, sem þér fæid, og annað ekki; það verður sam-
klingur og sitt af hverju og vil ég nú fyrirfram biðja afsökunar á
því.

Eins og kunnugur, halda jnns félög, mót nokkur í Reykjavíki
 í hverjum vetri, og þá sérstaklega til að minnast manna og málefna
 hérada þeirra, er þeir eru etladir úr. T. d. Austfirðingamót, Vest-
 firðingamót, Norðlendingamót, Rangæringamót, Arnæsingamót o.
 s. frv. Eins mót þessi allvel sótt og vel til þeirra vandad, með kaffi-
 drygðlyni, og öðru holdnum, og að ógleymsdum hinum altvotanda Drama-
 Ríus Elexir: Dausinnu.

Venjulega er sérstaklega vel vandad til góðra riddumanna og þá einb-
 um þeirra, er fróðastir eru nú allt það, „gamalt og nýtt“, er lýsir best
 yfirbúðnum þess hérads sem hlut í að máli í það og það skiptið
 fram yfir önnur hérað laudsins og er þá flest það til hirt og epli
 látid liggja í láginnu, sem telja má að autid geti hróður héraðs-
 ins, systunnar eða landsfjórðungsins og umfram allt það, er önnur
 hérað, systur eða landsfjórðungar geti epli á neitt hátt boið sig
 saman við eða stórt sig af, þeir í þessu efni sem öðru vilja allir
 vera mostir. Það er t. d. epli til nokkurs stöps á skilum fyrir Arnæs-
 inga að epla sér að komast þangað með farnar, sem Rangæingar hafa
 helana í þeirri að eiga góða hesta, öðru fremri farningamannu, jafn-
 vel á dögnum Jóns sál. í Skarði og átti hann þó allgóða hesta, sem hann
 kemur vel að fara með. Eða hvaða landsfjórðungi mundi tjóa að
 telja sig í ött við Norðlendinga og þá einbúnum Þingeyinga með
 drýggidafali - sumum hefir orðið þó að, að halda það mont - um yfir-
 bændi sína í mentum og menningu allri, frekar en nokkur er öðri
 landsmenn hafa til brunnar að vera? Nei, það er fyrðingur laus, þeir
 þeir eru öllum meiri, a. m. k. í þeirri eigin augum, þeir „hugjanna
 þykir sínu fagl fagur“ og er epli nema geti eitthvert um það að segja,

ef einhver tekur óðnum fram - í því sem gott er.

Fyrir nál. 20 árum var Nordlendingumót eitt haldið í Reykjavíki, það var vel sótt og meðal annars höfundinn var einn þinn mesti höfundur landsins, sem þá var uppi, fenginn til þess að flytja aðalhöfund, "minni Nordlendinga". Honum sagdist vel að vanda og bar um óþarft í borti ágoti og afreki ymstra manna er áttu því láni að fagna að hafa fæddst þar og lifað, en elski allar stöðvar á landinu. Vitaulega fann hann margt stýlt með þeim og að því öllu tilfins væri minnum afskaplega óvernlegur og varla svo, að orð voru á gervandi. Þrem fundu sem se lítið minnum í Nordlendingum og óðnum "lendingum". Þetta fann höfundinn sjálfur og sá í öllum, er viðstaddir voru, að þessi höfundur hlæði eigna, "lukku" að gera, en svo kom þúsman, allt í einu fann hann þúdrít og sagði:

"Þója, góða hálsar, hönd Nordlendingar! Eg ótta mi að lokum að minna ykkur á eitt, sem kvorti Austfirðingar, Vestfirðingar og Sunnlendingar eiga, en sem við Nordlendingar einir allra landsmanna eignum og aðrir elski og það er: Mordingja!"

En mi vildi svo til að andsporn höfundanna sat systir þessa ógöfusa manns, sem hann var að stóra sig og að Nordlendingar öllu og aðrir elski.

Eg vissi elski til að hann væri fenginn til að mella fyrir minni Nordlendinga eftir þetta.

Eg ótta elski að mella fyrir minni neimninga "staflendinga", en ég ótta samt að fara að domi þessa manns í því, að benda yður í - á þess að fara í nokkurn mannjófnad - að vér Árnosingar eignum, eða öðrum sagt höfundum áttu y eignum, eigna síður en aðrir landsmenn, ymra ágotis.

men, sem ⁹all fjóðir getur og nín miklað af. Og skul áðius
nefna 4 mestu sagnfróðingja landsins, sem ymist voru fæddir
í línessýslu eða voru óttáðir þáðan og uppi voru hver á sinni öld,
17., 18., 19. og 20, en það voru þeir:

- Þormóður Torfason í 17. öld.
- Þurvaldur Egilsson í 18. — —
- Jón Sigurdsson í 19. — —
- og Hannes Þorsteinsson í 20. — —

Leithöfundu og skáld

Og hvernig er það með mestu þekktu og flísta manni fjóðarinnar,
Einar Jónsson frá Galtafelli, Lísgriin Jónsson málara, Eyjólf
Jónsson Eyfells, Harald Sigurdsson frá Kaldáðarvelli, Pál Þólfsson
Einar Kristjánsson söngvara, Þrynjólf Jónsson frá Minna nýsi, sem
Magnús Helgason frá Þírkingu holti, Einar Arnórsson frá Minna-
Mosfelli, Eudm. Ástjörnsson bógarstjóri, Eudjón Samúelsson byggingu
meistarar, Sigurd Jónsson skólastjóri og prestanna: Valdemar Þriem,
Ólaf Ólafsson fyrr. frítkirkjuprest, Líma Sigurdsson nýr. frítkirkjuprest
~~þ. a. fl.~~ Árna Pálsson professor ~~o. fl.~~ Jón Ófeimur ^{Fréttastjórnunnum} o. fl. o. fl.

Allir hafa þessir menn verið fæddir og vaxaðir meðal fjóðingjastu
mannna landsins, fæddir og uppaldir í sýslum eða starfað þar
svo lengi og vel, að með réttu má telja þá línessingja. En það er
eðli fyrir þeim sem stékkum sér stóla á stóða til að miklað af þeirum
heldur þeir að þeir voru og eru Íslendingar.

Það sé þarri mér að telja nokkurn mann betri eða hlávari, þótt hann
sé línessingur að öðru uppruna, néfari í noium manni þótt sé
heioð landsins, en það þú var þessi minningar róa, mannsins á norðan,
sem kom mér til þess, að nota þetta bókstafi til þess að láta eðla

Alla Árnæslingu liggja óþetta hjó gæði.

Það er áreiðanlega víst að hvert hérað landnis sem er, gæti lefls fram fleinum en einum ágætis- og afbrúðamanni, en það er ekki það, sem mestu er varðandi, heldur hitt, að þeir séu fólendingar, góðir fólendingar, og að þeir öllum væri allir að heppa, nuggi meum og gaulis, en ekki vera að metast um það, hvaran af landinu væri er me.

Í sambandi við þetta mál, vil ég leggja mér að gæta þess, að í Reykjavíki er nýstofuad félag eitt, er nefnist „Árnæslingafélag“. Það var stofuad í fyrra, en útrugguninni er mið reglur ekki horið lengra en það að ef eggid væri brotið, þá mundi meum eigi enn sjá nema augum.

Það er í þessum orðum sagt um þetta félag, að það öklar séu að muga út stórnu og fallegum fugli; byrja með því að gefa út tímarit, er fjalli um allt tungaaukt, nýtt og gamalt, er vörðumur ⁹ mörnum og málafurum Árnæssýslu fyrrum og nú: Héraða- og sóknalýsingar, ferdalög í sjó og á landi, frásagnar um merka meum og einkenilega meum, ornefni við sjó og á landi, sígild en sírelt orð í ístungumáli, sem hvergi þekkijast annars staðar á landinu, en í Árnæssýslu og um sumu þeirra þó um á hvers manns vörnum þar, á þess að þeir sem þau nota jafuoll séu sé þess ^{þess} meðvitandi, að þeir einir, en aðrir landsmeum ekki, hafi þau á fullu gildi, sem hömmuðu í stungum.

Er hefi á mörgum málidnum árum safuad þessum orðum og ruda fleinum útsögum af landinu, skrifað þau á spássímu á orðaloti Jóns Ófeigs sonar og síðast er ég taldi þau, voru þau um 900 að tölum. Þy stalt þau það þau, að þau voru ekki allir Árnæssýslu, heldur mörg úr Rangárvalla og einum Skarfafalls sýslum.

Við því ég fór að minnast á þessi orð, ölla ég til gænum að selja nokkur þeirra.

Eg hefði orðid þess var, að jafuvel enginn „leiddur maður“ hefði þetta
 ord sem þessi eða orða tilkotti: „Eg var sendur á nórka 60 til að sýna af“
 „Reignitíðagagnid er talid frá öndverdu að vera „Fálar í milli losa“.
 „Það fer svo mikid í siginn“ hjá honum. o.s. fsv.

Eg hefði engann hith eða talad við sem þetta hefði neitt þessara orða og
 vitaulega er svo um margt önnur, — nema Árnesing. Þeir þekkja þau
 flestin og stál í leyfa mér að stýra frá því hér, við hvada sig og held
 að ^{se} af ~~þetta~~ þegar sagt er, „Það fer svo mikid í siginn“.

Vér vitum að orðid siginn er alþetta ord og í ýmsum orðasamböndum
 haft: Það er siginn í áin og í ósum, í lösum, við stövar og þar sem
 strannar metast; Það er siginn um gleypa og dýp, siginn í herbergi-
 um og dragsiginn í deildinni og má svo lengi telja, en vér látum
 ekkert á stíka stadi, sem fandi geti í siginn. En hvada siginn er það
 þá, sem af er við? Eg held, eins og af sagt áðan, það er aðeins semis-
 ley á siginn min, að það sé af af, er siginn nefnist og sem af er
 við; af af, sem stípa smidur nota, og nefnist siginn.

Það er alladeins eins og reyktur pípa mín: Járn stöfk, með holnum
 haus í og not hún í gegn. Stípa smidurinn rekur 4 fnuml. langan
 nagla gegnum beyðingum, lotur vóna á og síðan siginn, er hann stóð
 á, svo fast, að róiin þarjstist að bordinu; síðan soerfer hann naglann
 í sundur, upp við rói, og knodar hann að henni.

Eg sagði, að hann hefði notað 4 fnuml. nagla, en hann komst af með 2.
 fnuml. eða 3. fnuml. nagla. Þarva fer frá 1 eða 2 fnuml. af af og
af til af af „í siginn“ hjá smidum.

Þeir eru ekkert margir, utan Árnesing sem þekkja orðid þrissmúr, en
 þetta er þó svo eldgammalt ord, eins og það er öft bændur til, að menn

stlu á Hammark vid þad, a. m. H. þegar þeir nota þad svo að segja í hverjum lagi, þ. e. a. s. epki orðid, heldur snujórid.

En svo ef viki aftur að Árneseinga félaginu, þá telur þad ni minn 100 félagi af helpi í byggju að taka sér férd á hendur hringd austur í Árneseingu ni í sumar og gera sér "gladan dag" með svo mörgum Árneseingum hér systri, sem þad "mót" vilja selja og minna af þórnara ostu stöðva og góðra vina í sölbjörðum sumari lagi.

Ég vil geta þess, og taka þad stórt fram, að félagid þess epki á nokkru um holti, hvort þi í roðu ni ríki, við stjórnmál. Þad vill auka sem best vinnu og góða vildsýningu þeirra Árneseinga allra sem heima eiga austan fjalls og vestan, styðja að vinnu samlegnum og gagnkvæmum viðsteifnum þeirra í millnum og vera þeim innan handar með hvers konar hjálpseni og lífsinni, sem auðid er.

Árskiltlagid er 2 kr. og félagid vill eignast sem flesta félagi hédan að austan, og ni fram allt kaupendur að ársritinu sem haft verður svo ódýrt sem kostur er á gylt þess að vorka, að þad geti komid út ni með haustinu. Stjórn félagsins vorkir mikils studnings góðra manna hér systri, með egni í ritid og gjmsar upplýsingar um menn og málefni, er systluna cardar fyrrum og ni.